

5 HP 502

Přednášející:

7x Ing. Pavel Štěpánek, CSc.

3x Ing. Pavel Řežábek, PhD.

2x Doc Ing. Karel Zeman, CSc.

Požadavky pro úspěšné ukončení předmětu:

Absolvování závěrečného testu

Absolvování závěrečné zkoušky

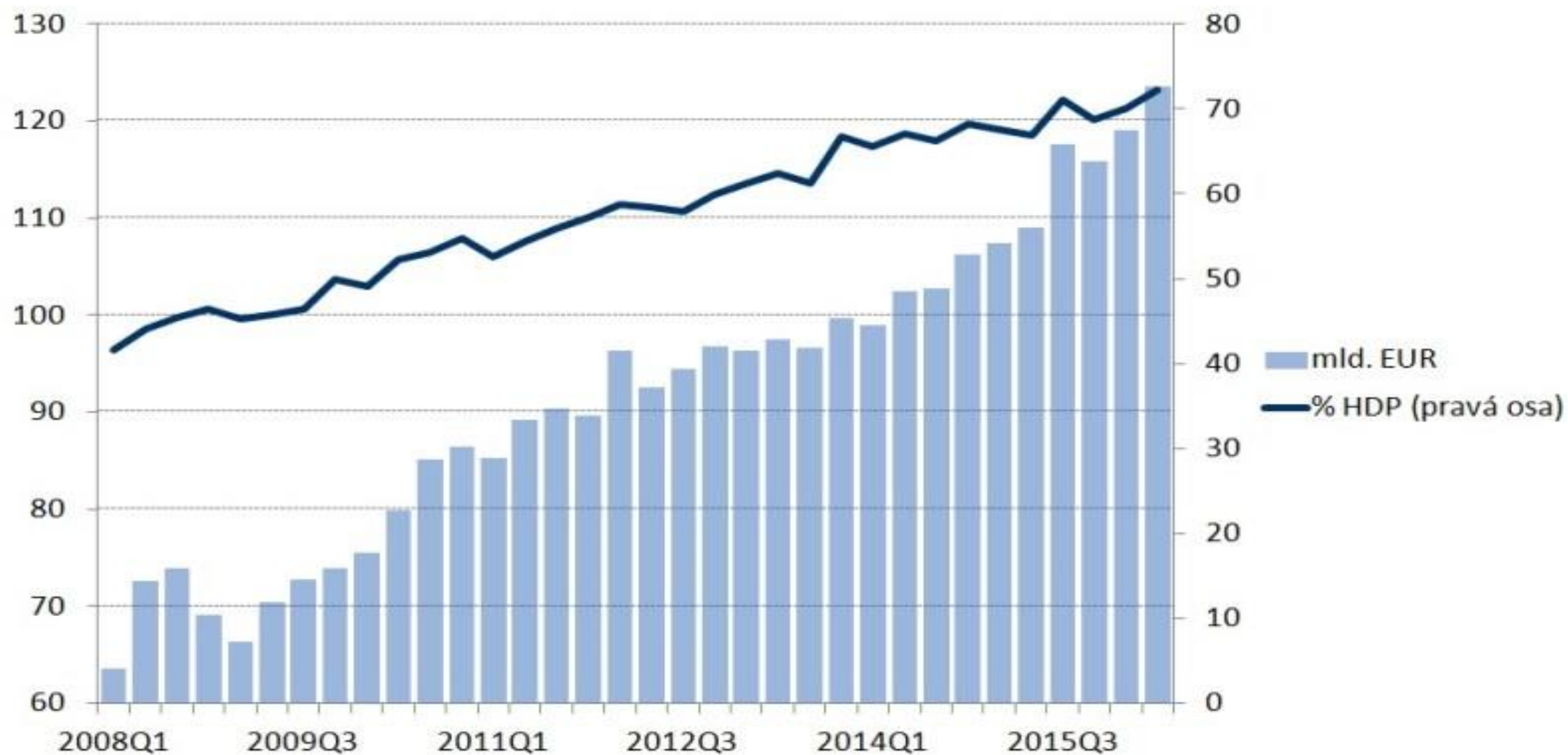
Konzultační hodiny po předchozí dohodě přes školní mail step01@vse.cz

Aktuality

- 21.9. schválila vláda návrh státního rozpočtu ČR na rok 2017
- Průměrná úroková sazba hypoték v ČR v srpnu klesla na nové minimum 1,84 %. V červenci činila 1,88 %.
- Zahraniční dluh ČR dále narůstá a na konci prvního pololetí již dosáhl téměř 3,4 bilionů Kč. V poměru k HDP se úroveň dluhu ČR zvýšila na historické maximum 72 %. Oproti loňskému červnu hrubý dluh narostl o 382 mld. Kč, respektive 14,5 mld. EUR.
- Za poslední rok se nejvíce zvýšily závazky vlády vůči zahraničí. Důvodem není to, že by vláda vydávala v cizině eurobondy, ale silný zájem zahraničních investorů o české státní dluhopisy.

Zahraniční zadluženost ČR

(zdroj: ČNB)

Koncepce předmětu, hybné síly hospodářské politiky

„Ekonomie je prostoupena více bludy a omyly
než jakákoliv jiná člověku známá věda.“

Henry Hazlitt, *Ekonomie v jedné lekci*

Není to náhoda.

Předmět jejího studia by byl dost obtížný sám o sobě ... všechny komplikace způsobuje faktor, který není ani ve fyzice, matematice či lékařství ... jsou jím požadavky zájmových skupin...“ (tamtéž)

V našem tématu, tj. Národohospodářském rozhodování,
to není jiné ...

Výroky ke studentské meditaci ...

- „Ono je to těžké. Kde hrozí bída, tam hrozí socialismus. A kde hrozí socialismus, tam hrozí bída.“ – Alois Rašín
- Nepomůžeme chudým likvidací bohatých. Nepomůžeme slabým oslabením silných. Nezvýšíme příjmy snížením zisků. Bratrství neposílíme skrze třídní nenávist. Morálku, charakter a odvahu neposílíme, když lidem vezmeme iniciativu a nezávislost.“ – Abraham Lincoln
- „Lidé se musí opět naučit pracovat a odnaučit žít z veřejné podpory“ – Cicero, rok 55 př.n.l.

Výroky ke studentské meditaci ...

- „Se státními investicemi je to podobné jako s povodněmi. Zvyšují sice zaměstnanost a HDP, ale kdo má potom uklízet tu zkázu.“ – Vít Jedlička
- „Když budete mít deset tisíc nařízeních, zničíte jakýkoliv respekt k právu.“ – Winston Churchill
- There ain't no such thing as a free lunch“

Výroky ke studentské meditaci ...

- Hayek: „Specifickou úlohou ekonomie je ukázat lidem, jak málo ve skutečnosti vědí o věcech, o kterých se domnívají, že je mohou řídit“
- „Tvrdíme, že národ, který se snaží ‚prodanit‘ k prosperitě, je jako člověk, který stojí v kbelíku a snaží se sám sebe zvednout za rukojeť“ (Winston Churchill)
- „The first requisite of a sound monetary system is that it put the least possible power over the quantity or quality of money in the hands of the politicians“ – Henry Hazlitt

Výroky ke studentské meditaci ...

Frédéric Bastiat:

- "Everyone wants to live at the expense of the state. They forget that the state lives at the expense of everyone."
- "In the department of economy, an act, a habit, an institution, a law, gives birth not only to an effect, but to a series of effects. Of these effects, the first only is immediate; it manifests itself simultaneously with its cause - *it is seen*. The others unfold in succession - *they are not seen*: it is well for us, if they are *foreseen*."

Between a good and a bad economist this constitutes the whole difference: the one takes account only of the visible effect; the other takes account of both the effects which are seen and those which it is necessary to foresee.

Now this difference is enormous, for it almost always happens that when the immediate consequence is favourable, the ultimate consequences are fatal, and the converse.

Hence it follows that the bad economist pursues a small present good, which will be followed by a great evil to come, while the true economist pursues a great good to come, at the risk of a small present evil"

Východiska pro náš kurz 5HP502

- Hospodářská politika **není apolitická**
- V ekonomii není žádná jednotlivá osoba vlastníkem celé pravdy
- Pravda je v ekonomii velmi subjektivní (a velmi politická)
- Není nic zadarmo
- Žádné zdroje nemají anonymní původ
- Neexistují kouzelné skříňky (kouzelná řešení)
- Svět se skoro vždy chová jinak než politici chtějí (a analytici predikují)
...
- Nejdůležitější informace zpravidla dorazí do rozhodovacích center nejpomaleji, nebo jsou přehlédnuty nebo nesprávně vyhodnoceny
- Obchodníci si zpravidla informace všimnou dříve než analytici, analytici dříve než manažeři a manažeři dříve než politici

Příklad - Euro

Yves-Thibault de Silguy: „Euro poskytne stabilní a zdravý makroekonomický rámec“

Během 15 let existence eura:

- spekulativní bublina na trhu IT a CT (1999-2000)*
- hospodářská recese, resp. stagnace v důsledku splasknutí této bubliny (2001-2004)*
- v reakci na to vlna extrémně uvolněné měnové politiky ...*
- vedoucí mj. k bublině na trhu nemovitostí (2004 - 2008) a k extrémní úvěrové emisi ...*
- ženoucí rovněž rychlý (ale nezdravý protože nevyvážený) růst průmyslu a ekonomiky*
- a nezabránivší ekonomickému otřesu let 2008 -2009 (a naopak jej zřejmě přživující) ...*
- nyní dluhová krize, Euro momentálně bojuje o samu existenci*

Východiska 2

- Národohospodářská rozhodnutí nemají měřitelné alternativy: nelze změřit nenastalou alternativu
- Lze změřit, že někdo zvýšil svůj užitek na úkor někoho jiného, avšak nelze změřit zda se užitek zvýšil všem
- Bohužel dokonce ani není shoda na tom, co je či má být oním měřitelným užitekem (HDP??...)
- Nelze vyhovět všem = neexistuje win-win řešení ...
- ... tady když někdo získá, jiný ztrácí (sektorově, intertemporálně)
- Každé řešení má své náklady
- Optimální řešení je tudíž ryze subjektivní kategorií
- Vzhledem k tomu, že nelze vyhovět všem, je objektivně optimální řešení nedosažitelné a proto pracujeme ve světě řešení nejméně špatných
- Výsledné řešení (rozhodnutí) je proto ovlivněno (určeno) politikou, partikulárními zájmy a tlakem lobby: opakujeme tvrzení, že hospodářská politika není apolitická

Východiska 3

- Experimenty většinou nevycházejí, nebo jsou špatně interpretovány jejich výsledky
- Modely a modelování jsou užitečným pomocníkem pro disciplinování myšlení, jejich přeceňování však vede až k tragickým rozhodovacím chybám
- Konstantou je nebezpečí arogance politiky a populismu politiků, ignorování ověřených zkušeností (viz fiskální impuls k oživení ekonomiky) - empirii a teorii však nelze ignorovat (bude přednáška o fiskálních reformách)
- V historii tržní ekonomiky se ještě nenašla vláda která by uměla nedostatky trhu (pokud se shodneme na jejich vymezení) vyřešit
 - *Poznámka: řešením nebylo ani popření trhu jako takového, jak jsme se o tom sami bolestně přesvědčili ...*
- Řešením však není politikům hospodářskou politiku odebrat
- Své chyby má trh i vláda: které to jsou, je věcí debaty a politického názoru

Východiska 4

Co přinesla poslední doba (nejde o nové věci, spíše akcent na některé, které víme):

- Morální hazard
- Role a vnímání rizika
- Budování role státu, od de-etatizace k re-etatizaci
- Informační a reputační kaskády
- Tzv. efekt západky

Nejlepším důkazem ...

- ... výše uvedených východisek je četba politických programů politických stran (teď je dobrá doba!)
 - Každý si definuje cíl jinak
 - Případně jej raději nedefinuje vůbec
 - Skutečnou vizi nemá ani jedna strana
 - Protože nejsou vize a není shoda na tom co je cíl, nenabízí v podstatě nikdo ani konsistentní představu jak se k cíli dostat
 - Většina programů je ve své podstatě zpět hledící (postavena na negaci toho co bylo nebo co je)
 - A tudíž stojí na konceptech hospodářské politiky, které už jinde pohřbila doba (protože stojí u kořenů dnešních problémů)
- Není tudíž divu, že programové prohlášení současné vlády vypadá tak jak vypadá ...

Ale nejsme v tom sami, pohled na jednotlivé země EU i na unii jako celek nevypadá o mnoho lépe

Příklady politických přístupů

- Problém anonymizace veřejných výdajů ...
- ... a veřejného dluhu ... (→ každoroční souboj o státní rozpočet)
- Pokusy schovávat, resp přesouvat problém (co jiného je např. debata o vytvoření institutu evropského dluhopisu ...)
- Hrátky se sektorovým a intertemporálním rozložením nákladů (vyšší daně či vyšší dluh)
- Lpění na starých postupech (problém „řešíme“ tím, že vydáme více peněz): obliba rychle zapomínat, ignorovat poučení z minula ... (viz debata o prorůstových opatřeních, zpomalení fiskální konsolidace)

Další příklady z poslední doby:

- „zdaníme banky“
- „Výplata klientů zkrachovalých kampeliček z Fondu pojištění vkladů nezatíží daňového poplatníka“
- Stát vstoupí jako podnikatelský subjekt na finanční trh

Co se to vlastně děje?

- Etatizace, centralizace, nárůst státní ingerence do ekonomiky
- Stěhování problémů o patro výše (viz EU!)
- Efekt záklopky
- Není důležité, zda pravidla fungují – důležité je tvořit stále nová a nová ... př. lichva
- Informační, názorové a reputační kaskády (tohle umí EU skoro dokonale ...)
- Zkracování horizontů hospodářské politiky
- Bojem proti morálnímu hazardu k jeho posílení
- Riziko jako veřejný nepřítel č. 1
- Nesvéprávnost spotřebitelů? Jsou totiž voliči ...

Co se také může stát

- Výsledkem vládních intervencí mohou být často (také) nepředvídatelné (a nezamýšlené) změny trhu.
- Cíle a koncepty vládních zásahů jsou často nedomyšlené, protože politikové nemají přesné znalosti o té části trhu, kterou chtějí nějakým způsobem regulovat.
- Řešením včerejších problémů zakládáme problémy zítřejší – toto si momentálně prožíváme v EU
- Vládní intervence nejsou zadarmo! Jsou realizovány z peněz daňových poplatníků, tedy nás všech.
- Samotný proces přesunování bohatství od jedné skupiny k druhé svádí k tzv. dobývání renty a potenciální korupci.

Příklady k hospodářsko-politické debatě

- Sektorové daně
- investiční pobídky
- fiskální stimuly
- školné na VŠ
- zdravotnické poplatky
- garance vkladů
- devizové intervence
- lichva
- euro/EU
- Konsolidovat veřejné finance i za cenu částečné ztráty outputu?
- Má měnová politika přihlížet k vývoji ceny aktiv a snažit se tento vývoj ovlivnit?
- Měla by vzniknout „fiskální rada“?
- Co s rozpočtovým vývojem a fiskální politikou v eurozóně a v EU

Příklady k hospodářsko-politické debatě 2

- Kdy je deficit veřejných rozpočtů nadměrný (a kdy už nikoliv)?
- Koordinace fiskálních politik EU: úspěch nebo neúspěch?
- Může euro přežít bez další větší integrace?
- Které argumenty hovoří ve prospěch urychlení našeho vstupu do eurozóny a které naopak indikují opatrnost?
- Změnila krize něco na výhledu našeho vstupu do eurozóny?
- Postačí vyšší tempo ekonomického růstu a nižší dynamika rozpočtových výdajů k tomu, aby se „sám“ vyřešil problém deficitů rozpočtu a veřejného dluhu?
- Jak moc jsme „jiní“? (Česká ekonomika je mimořádně otevřená a silně integrovaná do globalizované ekonomiky – implikace pro autonomii hospodářské politiky)

Bacha na statistiku!

- Případ Hopkinsovy univerzity: poté, co začala přijímat do studia i studentky, přišlo oznámení že 33,3% (!) studentek se vdalo za své pedagogy ...
- ... v daném školním roce zde studovaly 3 studentky a 1 se skutečně vdala za někoho z fakulty
- Literatura: „Jak lhát se statistikou“, Darell Huff

Svět před Keynesem

- výkyvy hospodářského cyklu jsou zásahem “vyšší moci”
- státní výdaje zabezpečují pouze základní funkce státu (veřejné rozpočty však nejsou zdaleka vždy vyrovnané)
- neexistuje fiskální politika s cílem vyrovnávat výkyvy hospodářského cyklu
- a také mnohem nižší daně, ale i mnohem vyšší cla
- měna navázána na drahý kov – přes krátkodobé výkyvy jsou ceny dlouhodobě pozoruhodně stabilní
- měnové kurzy pevně determinovány obsahem drahého kovu
- neexistují plovoucí kurzy, změny (např. v reakci na nerovnováhu OB a PB) devalvacemi či revalvacemi
- úrokové sazby vyplývají z nabídky a poptávky (po úvěrech) na finančních trzích
- a dlouho vlastně ani neexistovaly centrální banky v dnešním slova smyslu (jsou víceméně až výdobytkem 20. století)

Svět (resp. hospodářská politika) podle Keynesese ...

- prioritním hospodářským cílem vlády je zabezpečení stabilního hospodářského růstu. Vláda má možnost i povinnost k tomu používat fiskální a měnovou politiku
- v době krize může vláda utrácet na dluh aby povzbudila ekonomiku, ale v době hospodářské konjunktury **musí stat mít rozpočet v přebytku a dluhy vzniklé během krize splácet**
- stabilita domácí cenové hladiny by měla mít přednost před stabilitou měnového kurzu

Neoklasická syntéza, vulgární praktická aplikace Keynesiánské politiky a její důsledky

- na rozpočtovém deficitu nezáleží, zadlužovat se lze téměř neomezeně
- reálnou hodnotu veřejného dluhu lze inflačně erodovat emisí peněz (závislost centrálního bankovníctví na vládě)
- praktická ukázka: “jsme přece zadluženi méně než je M. hranice 60%”

Důsledky:

- ztráta důvěry veřejnosti ve stabilitu měny (bude přednáška o měnové politice)
- ztráta důvěry veřejnosti ve fiskální politiku, bobtnání státních dluhů do neúnosných výšek (bude přednáška o fiskální politice)

“Issues,, hospodářské politiky

- Problém různých časových horizontů (vláda, centrální banka, finanční instituce, spotřebitelé ...)
- Problém přenášení nákladů
- Problém přenášení rizika
- Problém asymetrie informací (jejich zpoždění a nesymetrické rozložení)
- Problém emoce vs. Racionalita
- Problém dobývání renty

“Issues,, hospodářské politiky

- Problém očekávání (očekávání jako hybný motor ekonomiky)
- Fenomén “vested interests”
- Fenomén zakrývaných motivů
- Fenomén „kapka v moři“

„V naší zemi je mnoho lidí, kteří se domnívají, že hospodářský úpadek lze sanovat penězi. Hrozím se důsledku tohoto omylu. V postavení, v němž se nacházíme, nepotřebujeme žádných geniálních obrátů a kombinací. Potřebujeme ... nepodporovat bankrotáře, nedělat dluhy, nevyhazovat hodnoty za nic, nevydírat pracující, ... pracovat a šetřit a učinit práci a šetření výnosnější, žádoucnější a čestnější než lenošení a mrhání... je třeba překonat krizi důvěry. Technickými zásahy, finančními a úvěrovými ji však překonat nelze, důvěra je věc osobní a důvěru lze obnovit jen mravním hlediskem a osobním příkladem.“

Tomáš Baťa 1932

A když už byla řeč o vlivu lobby na hospodářskou politiku - jak mluvit s představiteli veřejné sféry - recept není nijak překvapivý:

Z komunikačního úhlu pohledu je to primárně o překonávání bariéry nedůvěry:

- Transparentnost – vědět kdo je kdo, otevřenost
- Věcnost, serióznost
- Musíme si být vědomi aspektu společenské odpovědnosti:
 - V předmětné záležitosti
 - Ve způsobu, jakým komunikujeme s veřejnou sférou
- Nepodceňovat posluchače, i když není přímo expert na danou oblast, nesnažit se jej přechytračit („oblbnout“)
- Zachytávat témata včas ...
- Pokud něco nechci, pak nestačí jen odmítat, třeba být připraveni si odpracovat alternativní návrh
- Etiketa vystupování (slušnost v jednání) je důležitá

Na druhou stranu:

- Lidé ve veřejné správě často prostě přemýšlejí jinak
- Mohou pro ně být důležité jiné aspekty, než které jsou důležité pro soukromý sektor
- Jsou vystaveni tlaku z více stran
- Nutno počítat se zdlouhavostí procesů

S čím nutno počítat a čeho je třeba se vyvarovat:

- Mnohá témata mohou mít politický náboj, politická stanoviska jsou zaujímana bez náležité znalosti věci nebo ještě dříve než má věc jasné kontury
- Cokoliv pak následně řeknete, byť je míněno k věcnému vyjasnění problému, může být nazíráno pohledem již definované politické pozice
- Příkladem je téma bankovní unie, obecněji veškerá témata dotýkající se ochrany spotřebitele

Lobbyists are in many cases expert technicians capable of examining complex and difficult subjects in clear, understandable fashion. They engage in personal discussion with members of Congress in which they explain in detail the reasons for the positions they advocate...Because our congressional representation is based upon geographical boundaries, the lobbyists who speak for the various economic, commercial and other functional interests of the country serve a useful purpose and have assumed an important role in the legislative process."

(Senator John F. Kennedy, 1956)

(Právo lobbovat je ukotveno v prvém dodatku k americké ústavě)

Ještě jednou ke statistice

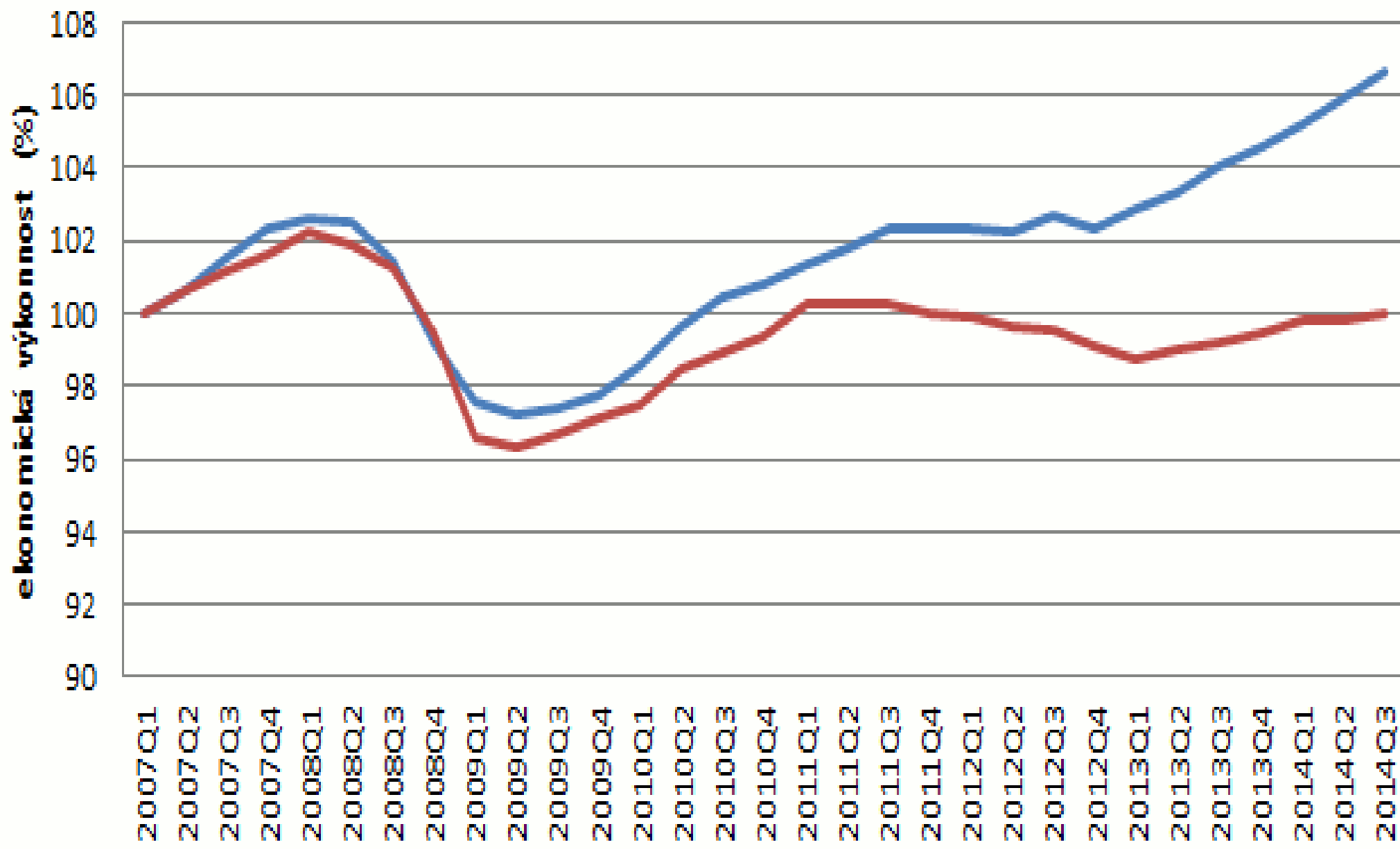
Bez statistiky to nepůjde ... ani v korporátní praxi, natož v hospodářské politice:

- Potřebujeme mít povědomí o proporcích
- Potřebujeme umět zasazovat nové statistické údaje do trendů
- A samozřejmě musíme statistikám rozumět (co nám statistiky říkají)

Bez těchto dovedností se nemá rozhodování národohospodáře od čeho odvinout

Příklady....

Srovnání ekonomického výkonu eurozóny a ostatních členů EU

Srovnání prognóz inflace ČNB

(proč se vlastně neustále posouvá horizont ukončení kurzového závazku)

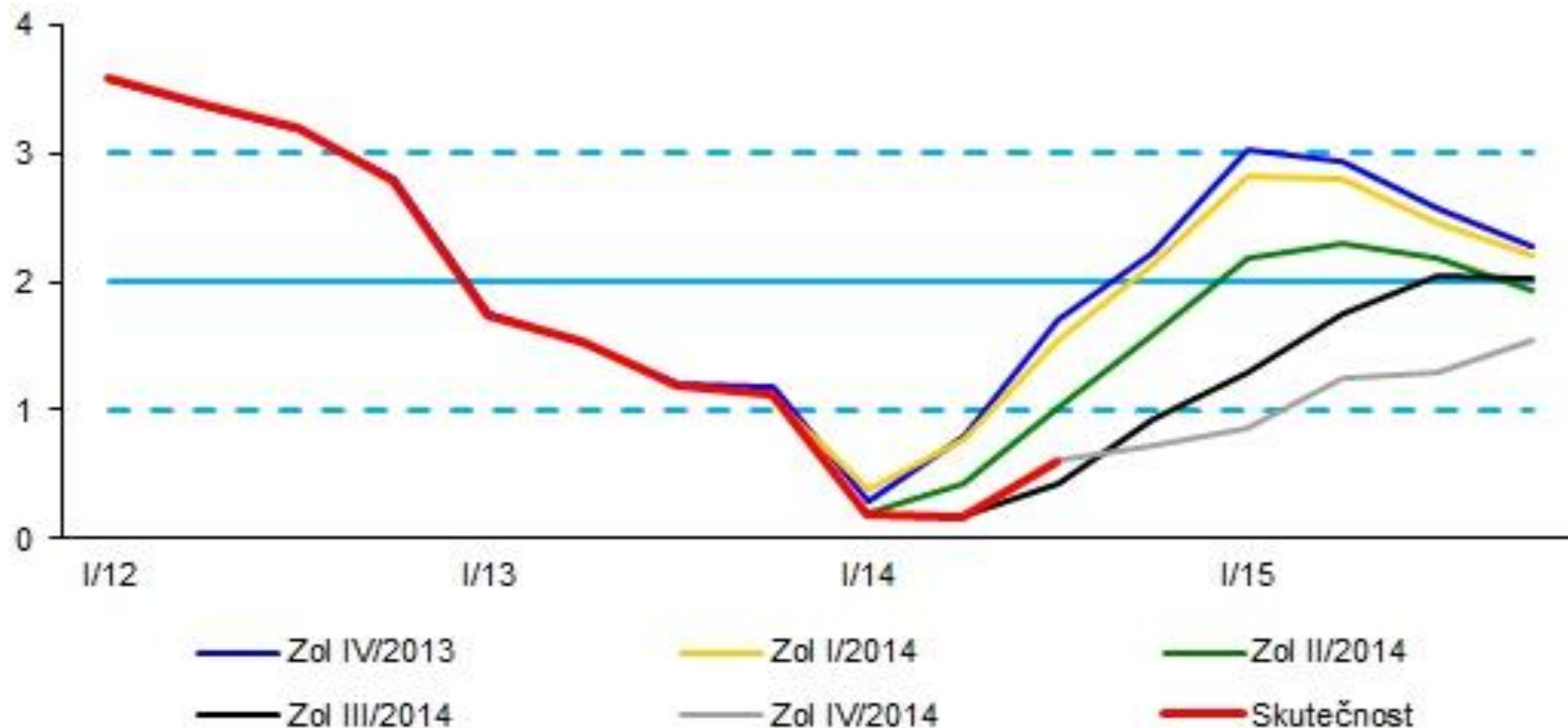
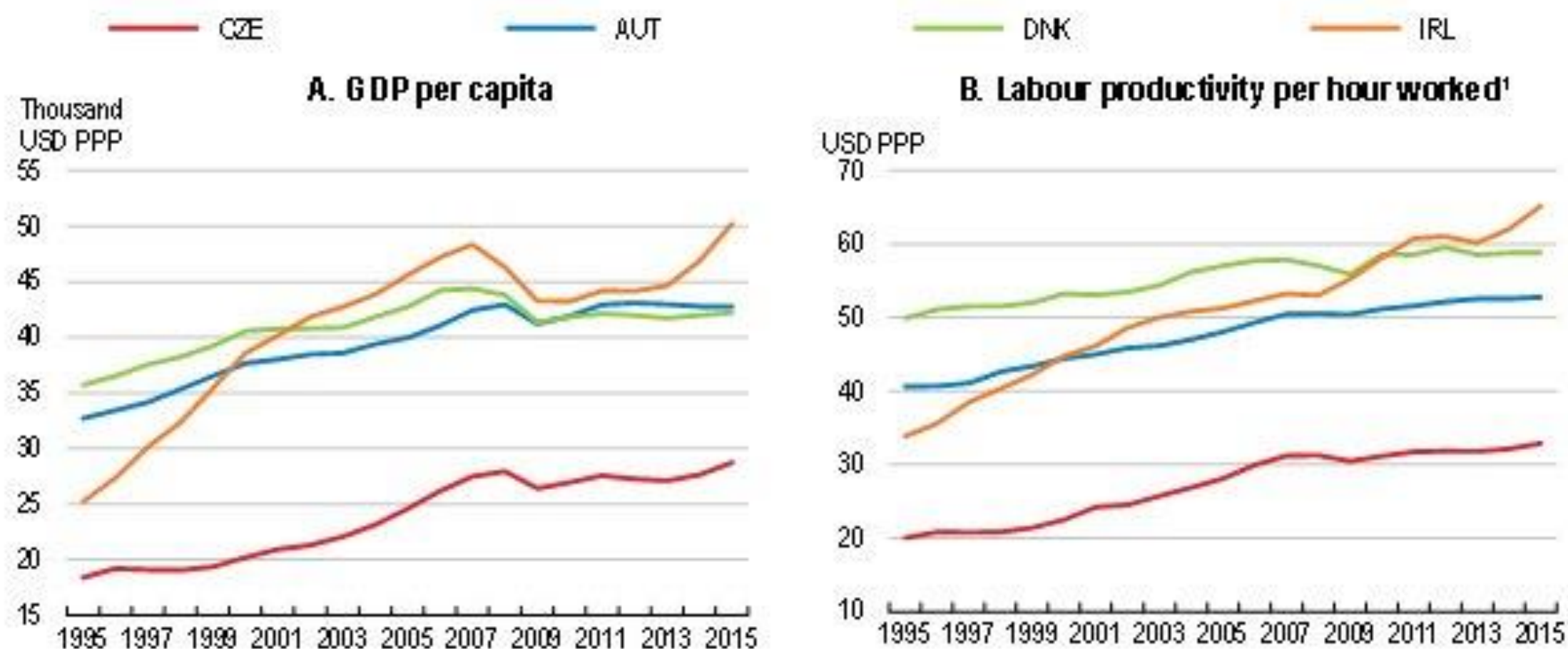

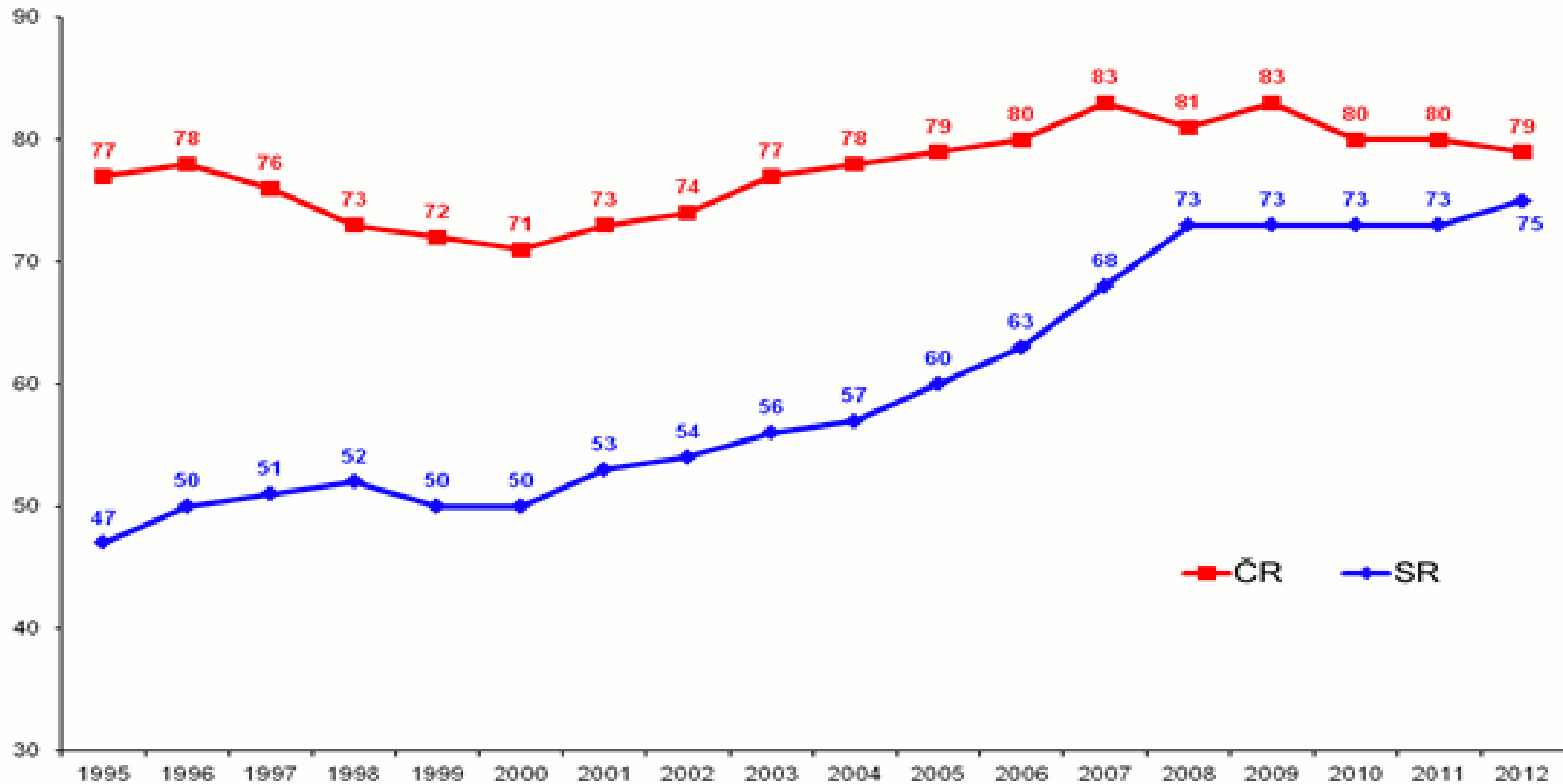
Figure 1. Stalled convergence of the Czech Republic

1. 2015 data for the Czech Republic and Ireland are estimates.

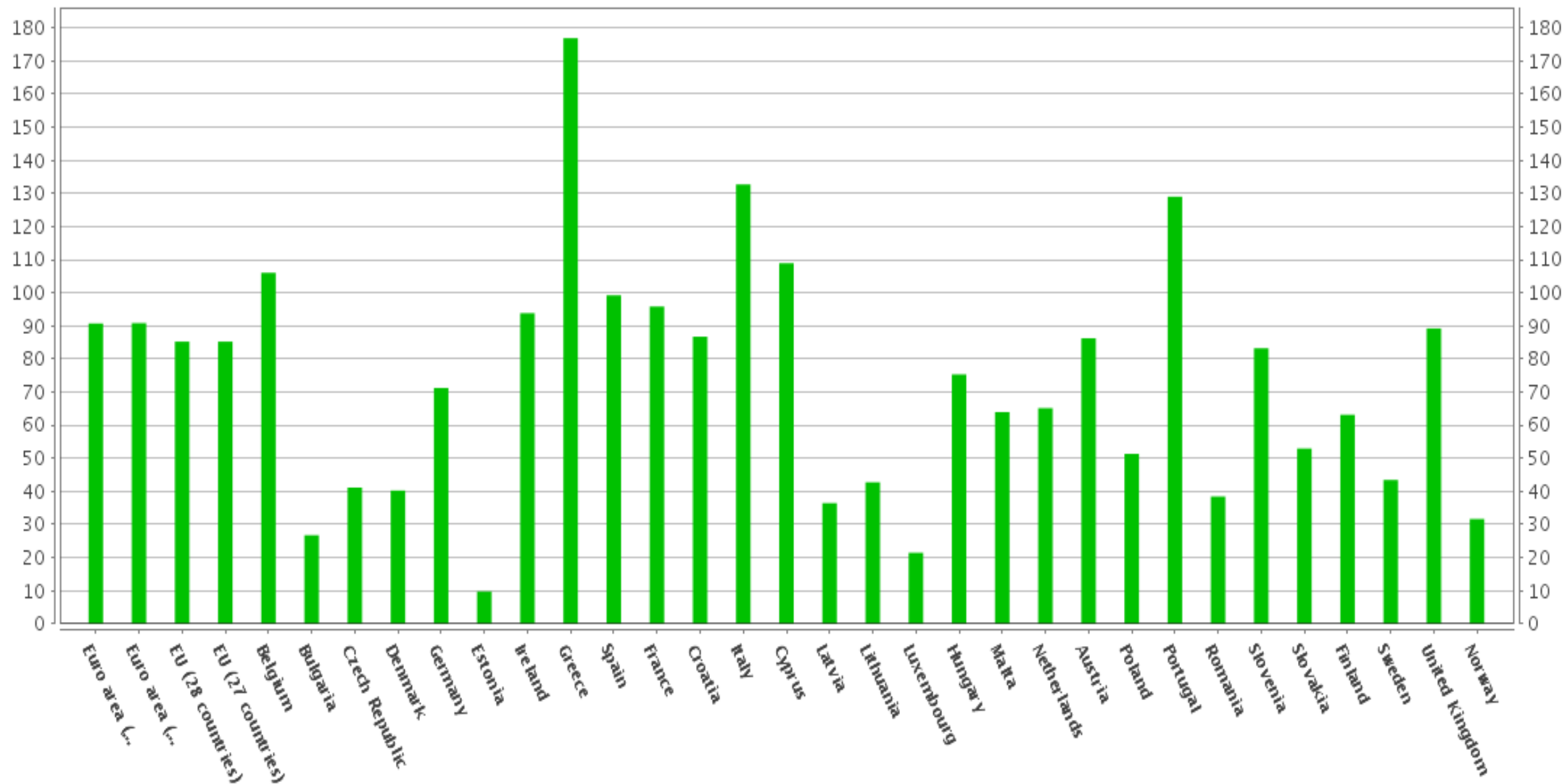
Source: OECD Productivity database; OECD National Accounts database; OECD calculations.

HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly: EU-28 = 100

General government gross debt - annual data

Percentage of gross domestic product (GDP)

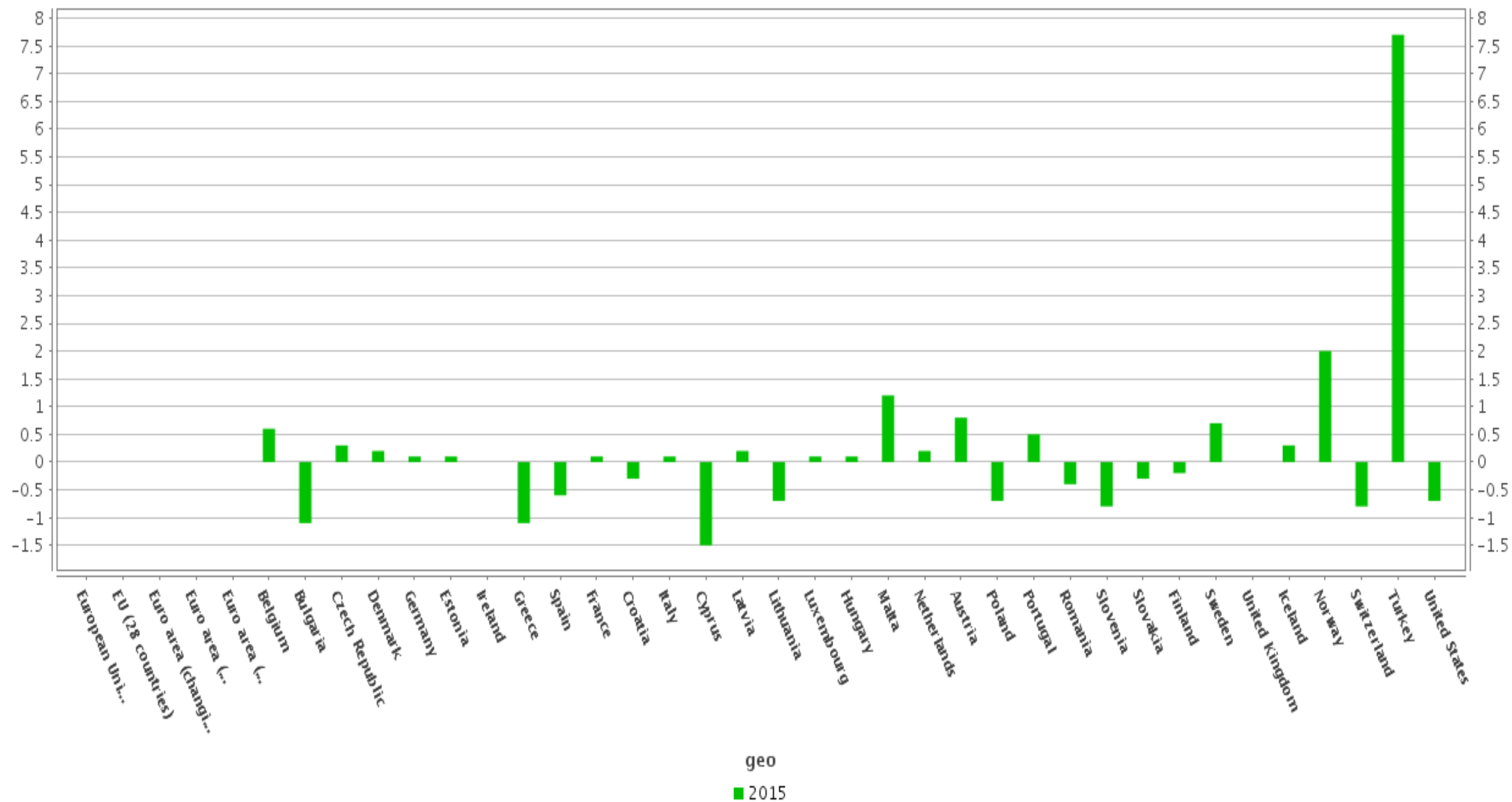

geo

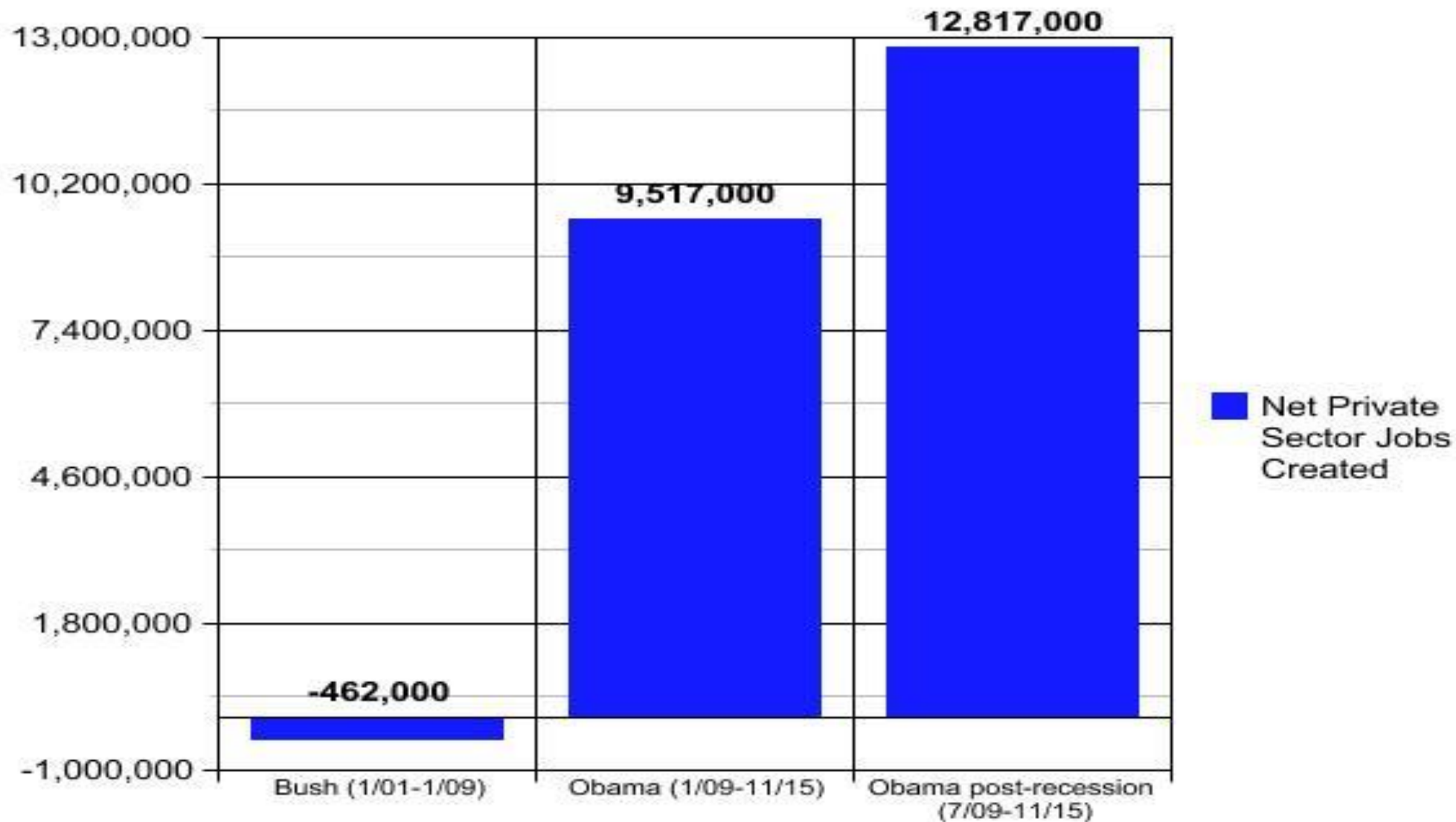
■ 2015

HICP - inflation rate

Annual average rate of change (%)

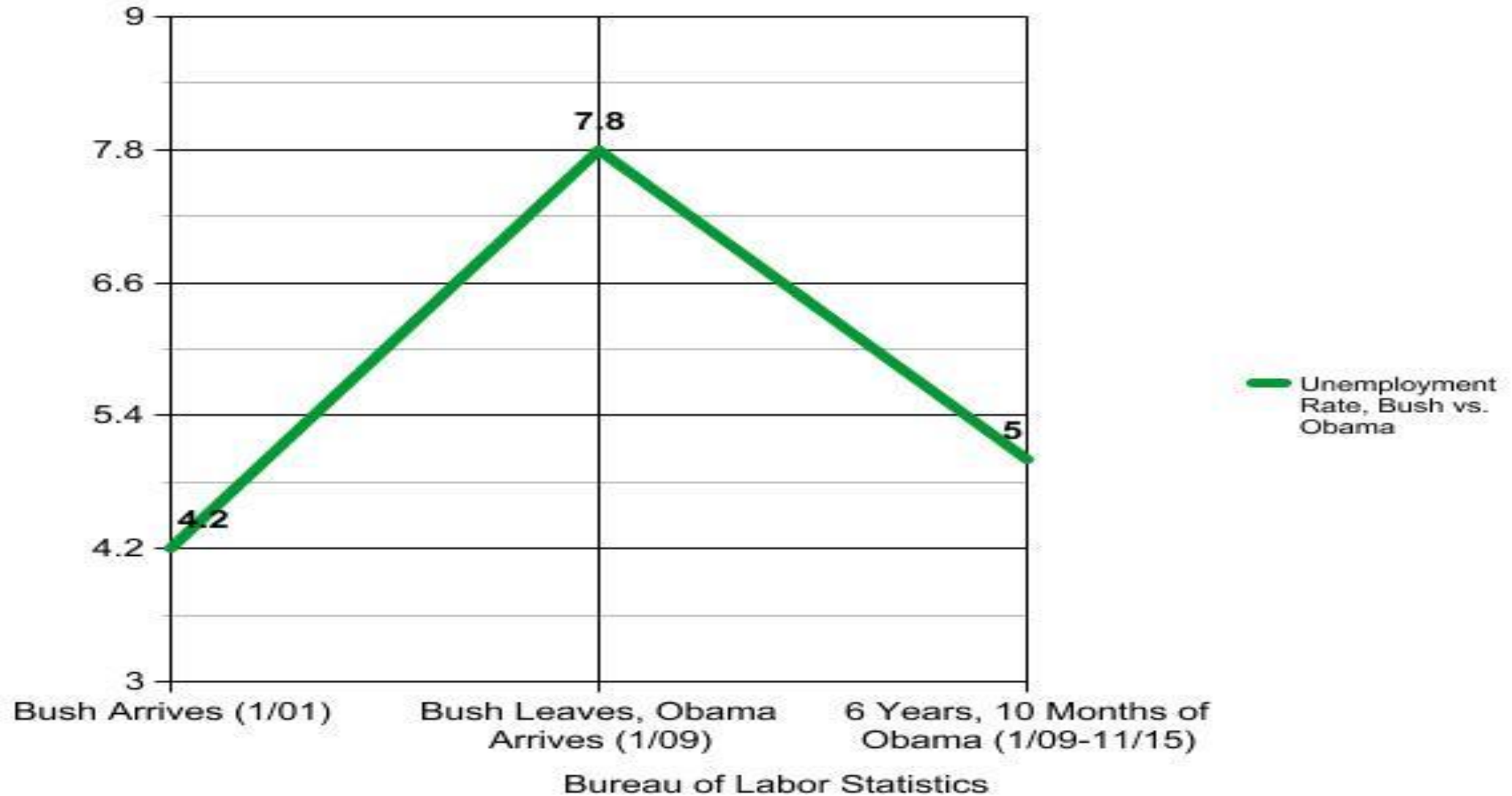

Bush vs. Obama: Private Sector Job Creation

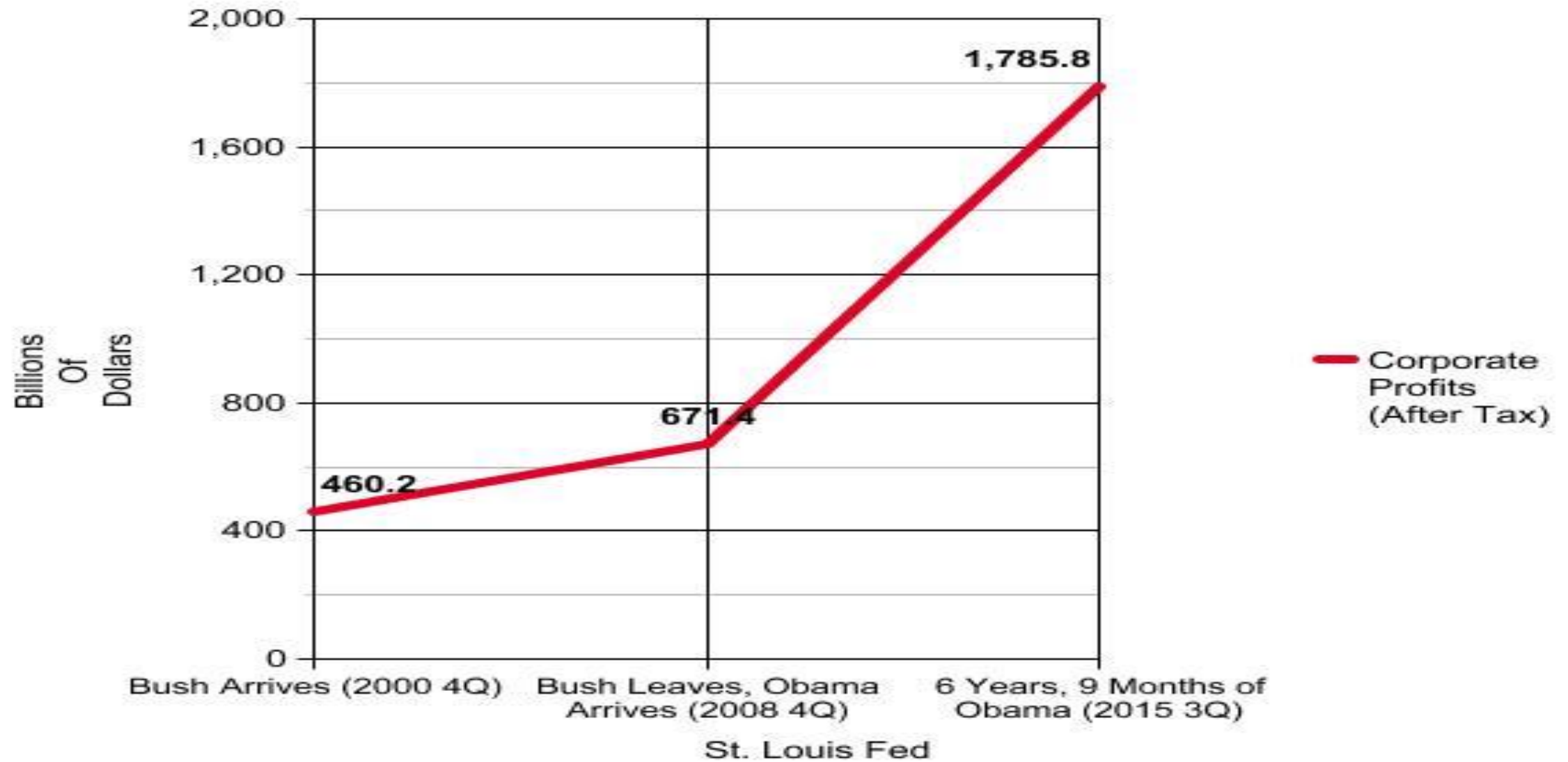

Bureau of Labor Statistics

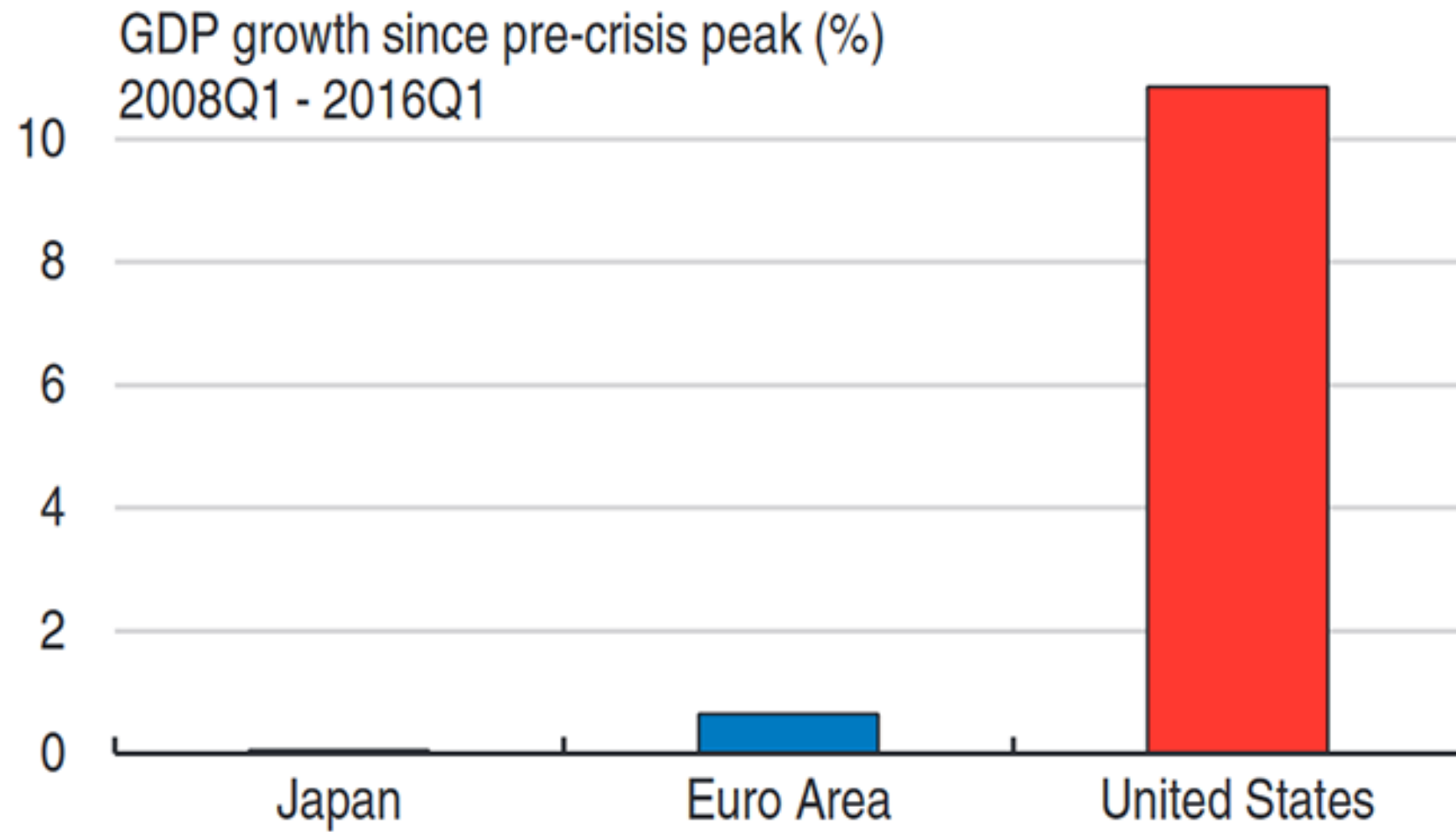
Bush vs. Obama: Unemployment Rate

Bush vs. Obama: Corporate Profits

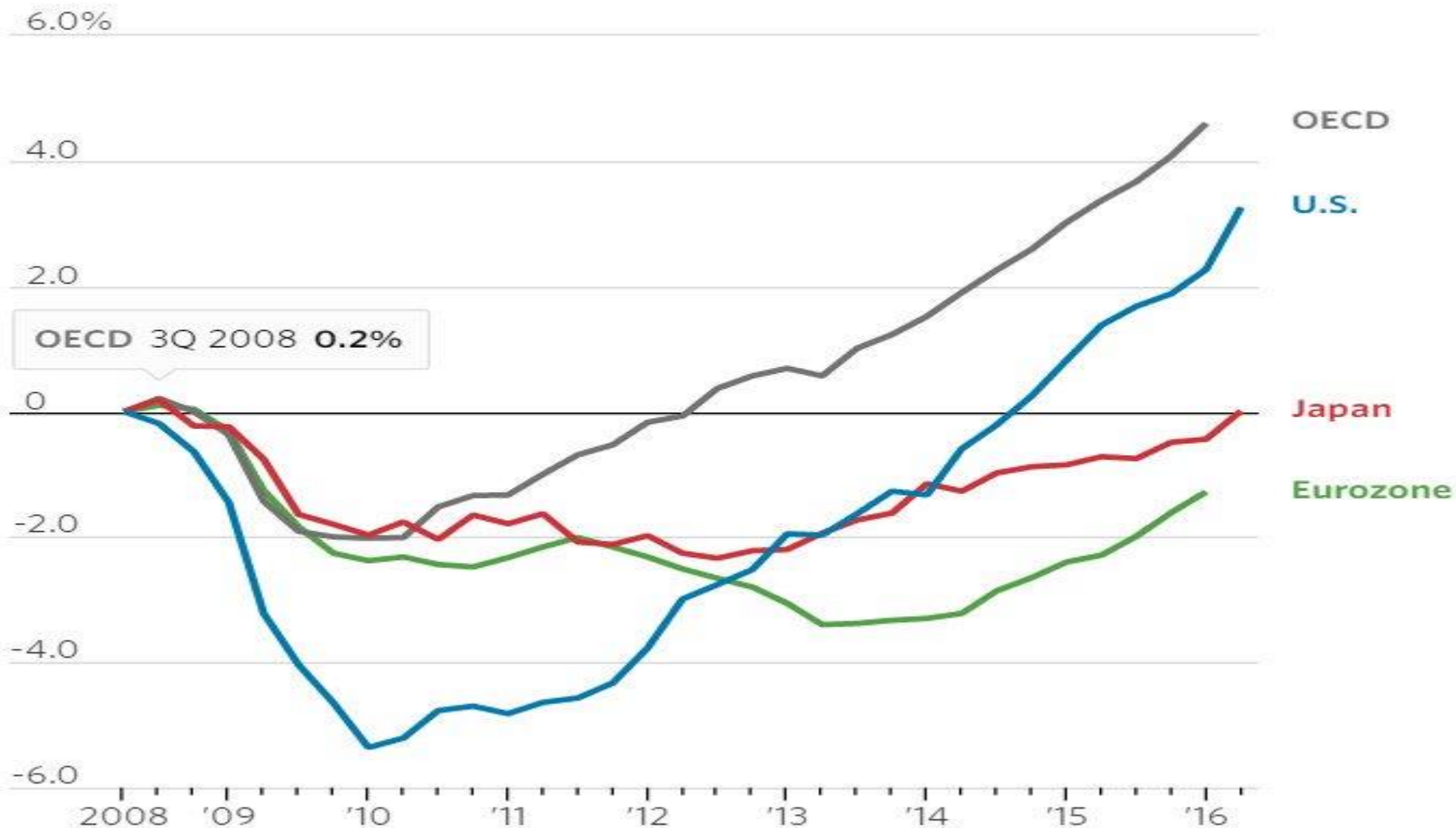
The US economy has rebounded from the crisis

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933380370>

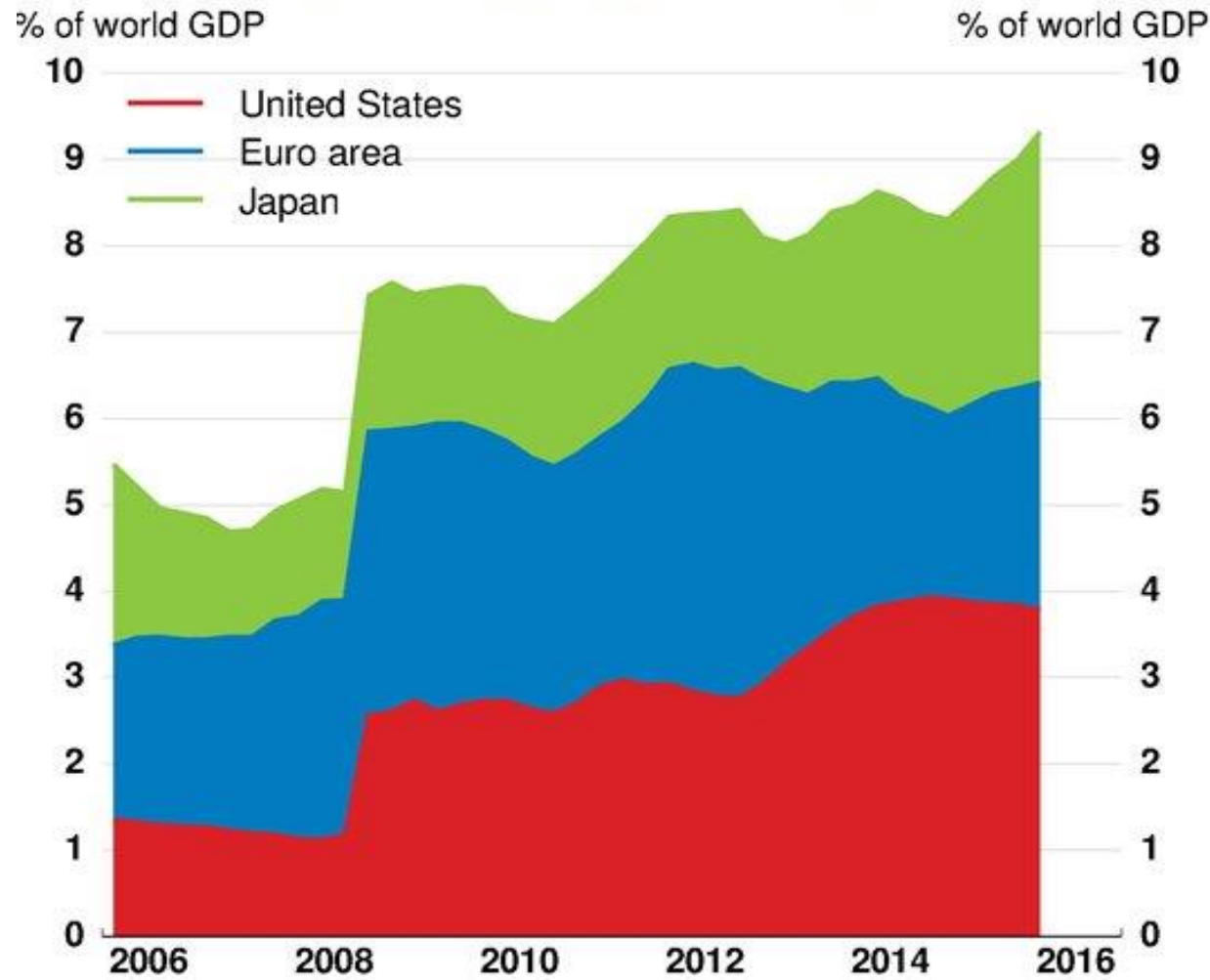
Global Job Gains

Change in total employment since the start of 2008

Source: Organization for Economic Cooperation and Development
THE WALL STREET JOURNAL

Central bank balance sheets are growing significantly

A high share of government debt is trading at negative yields

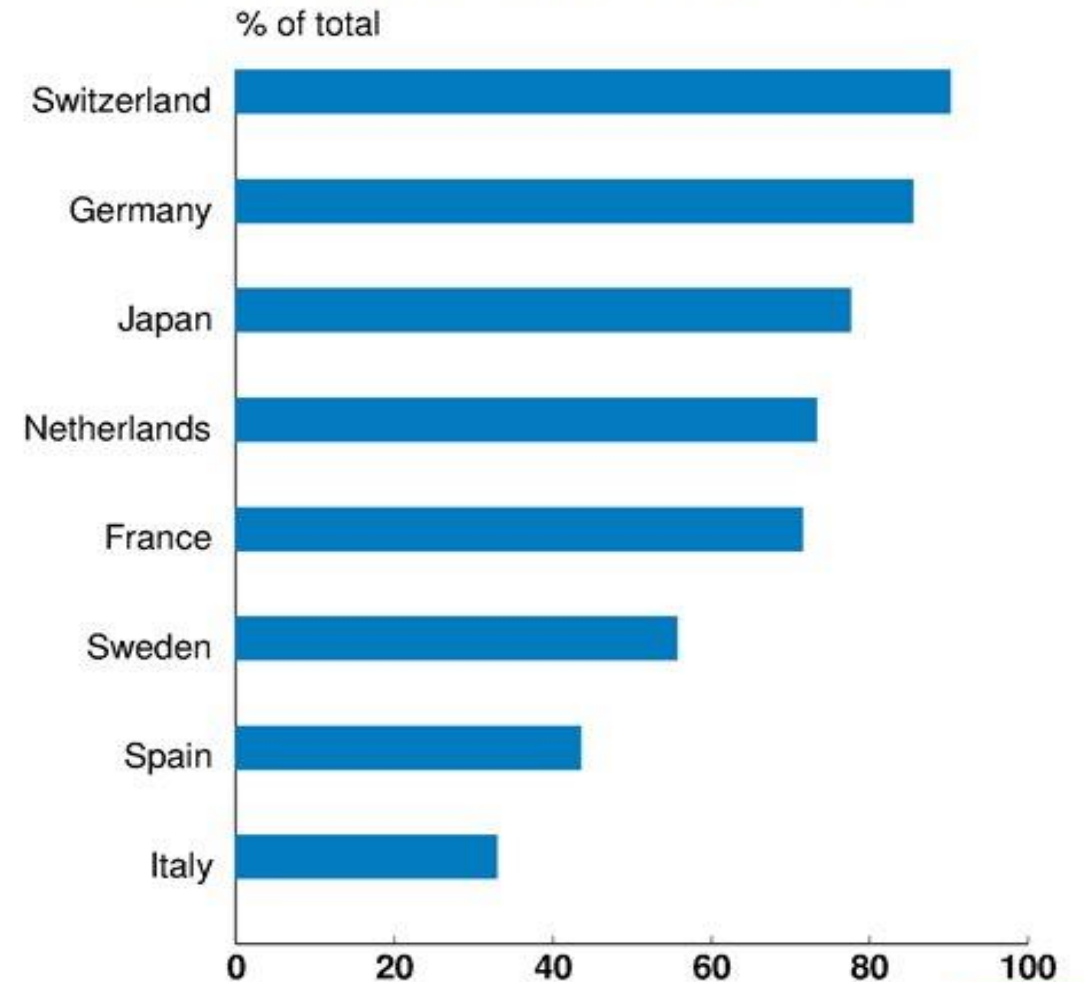
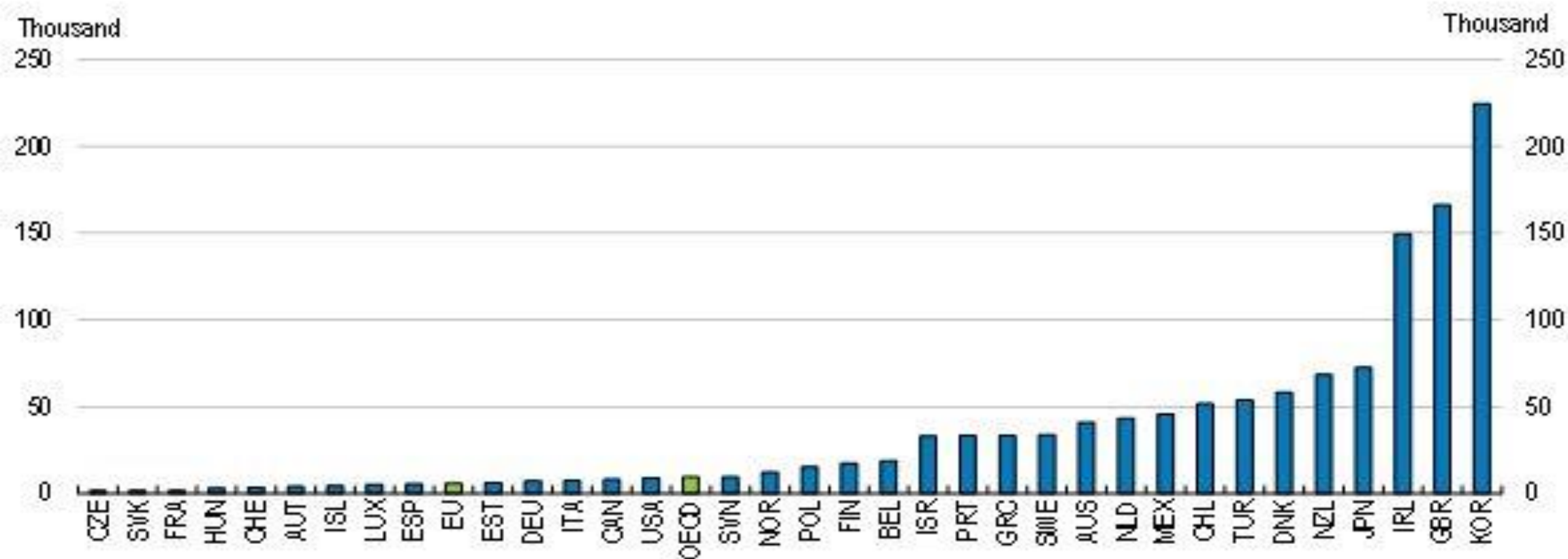

Figure 1: Czech municipalities are the smallest in the OECD
Average number of residents

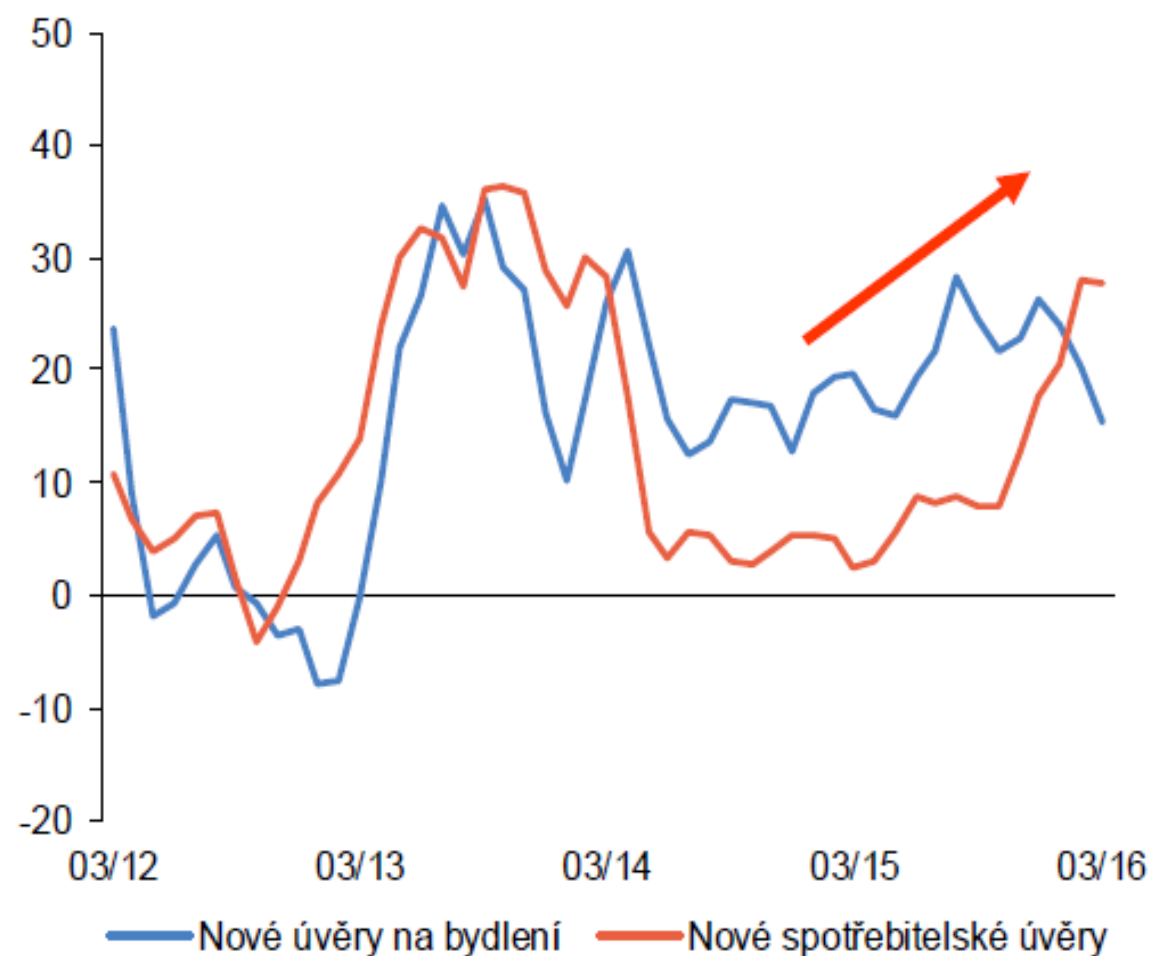

Note: Average calculations are based on estimated population data as of 2015 or 2016 for most countries. Data for OECD and EU are unweighted averages.

Source: OECD (2016), [Subnational Governments in OECD Countries: Key Data](#) (brochure), OECD, Paris.

Tempo růstu nových bankovních úvěrů domácnostem

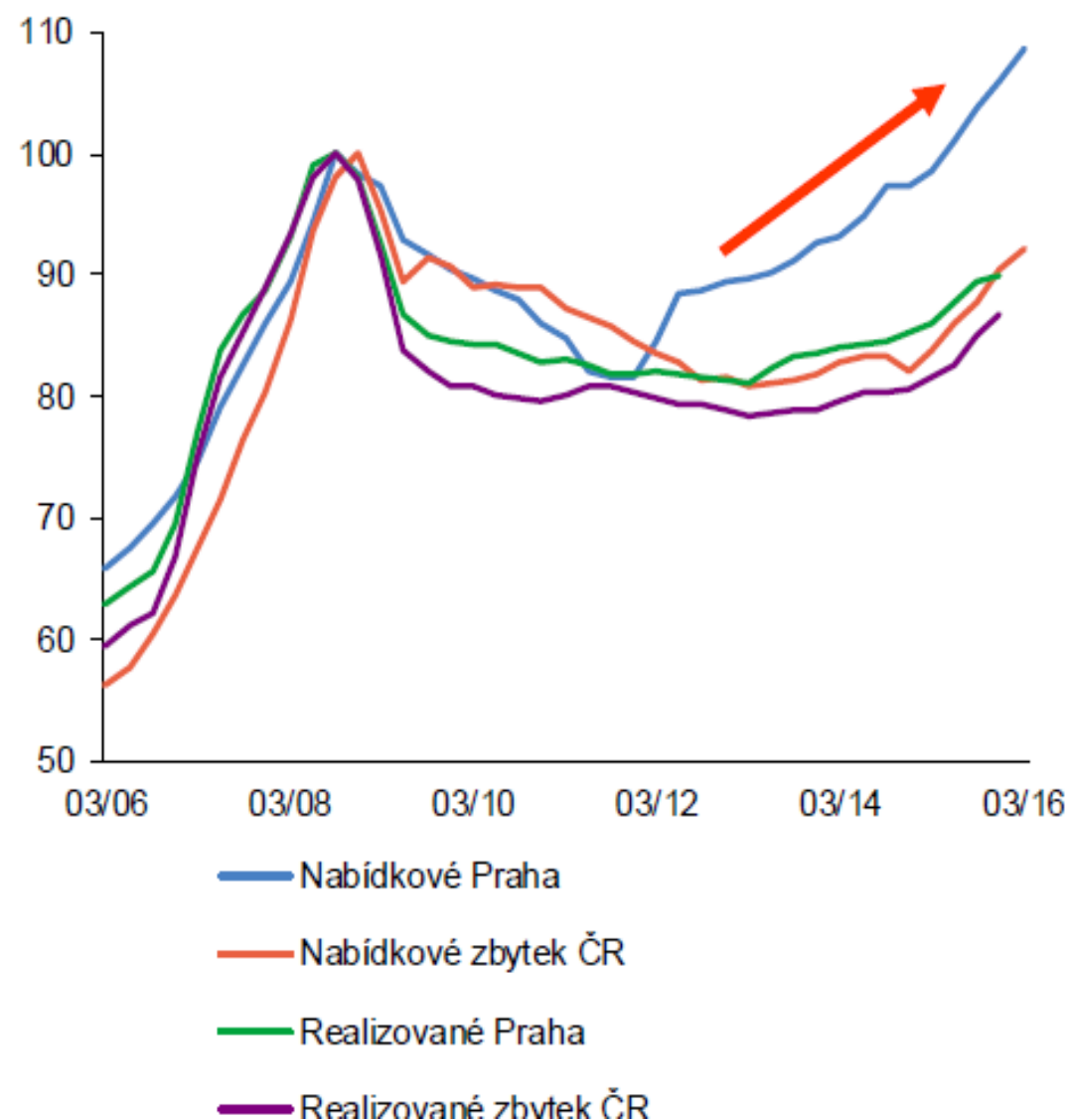
(meziročně, v %)

Pramen: ČNB

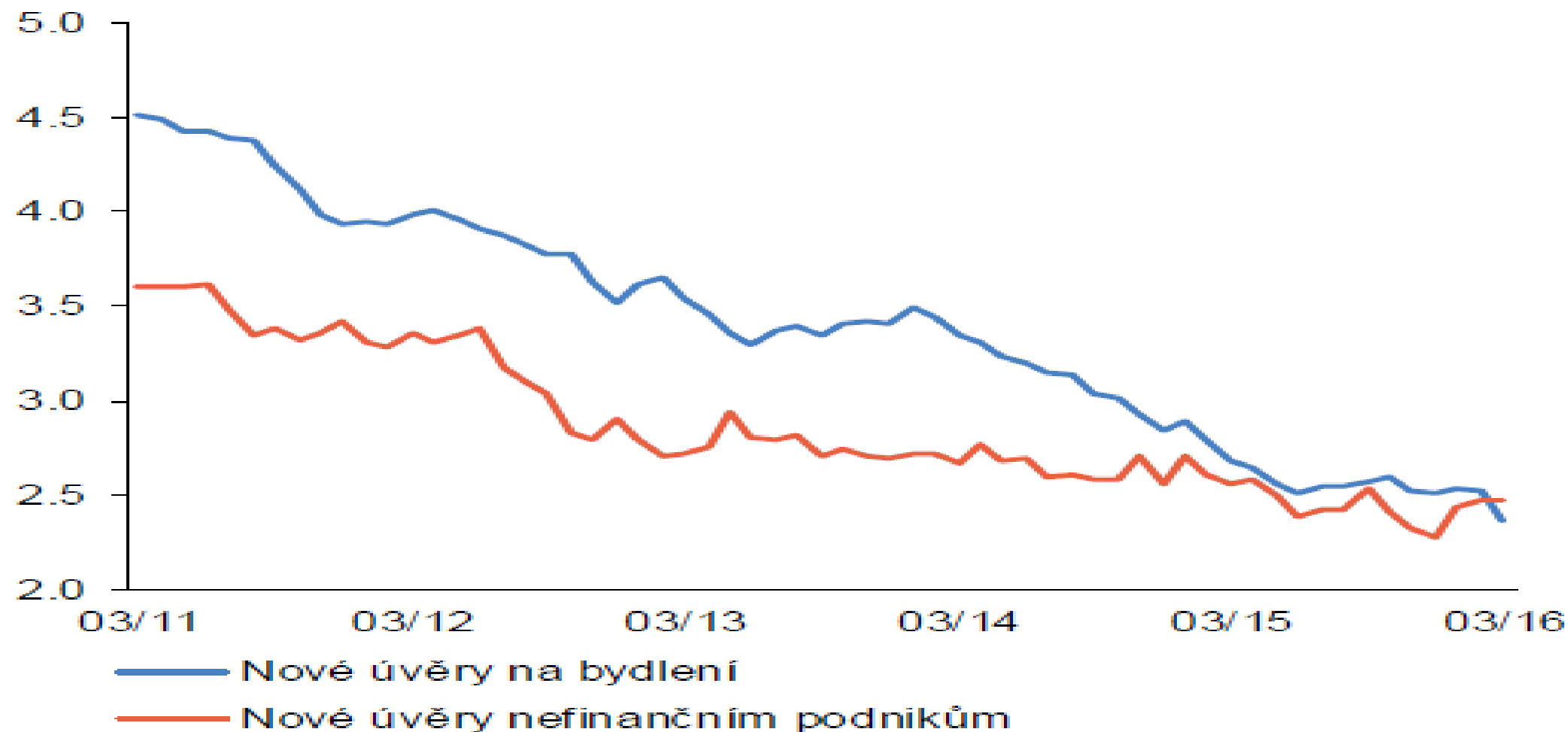
Ceny bytů – realizované a nabídkové

(cyklické maximum = 100)

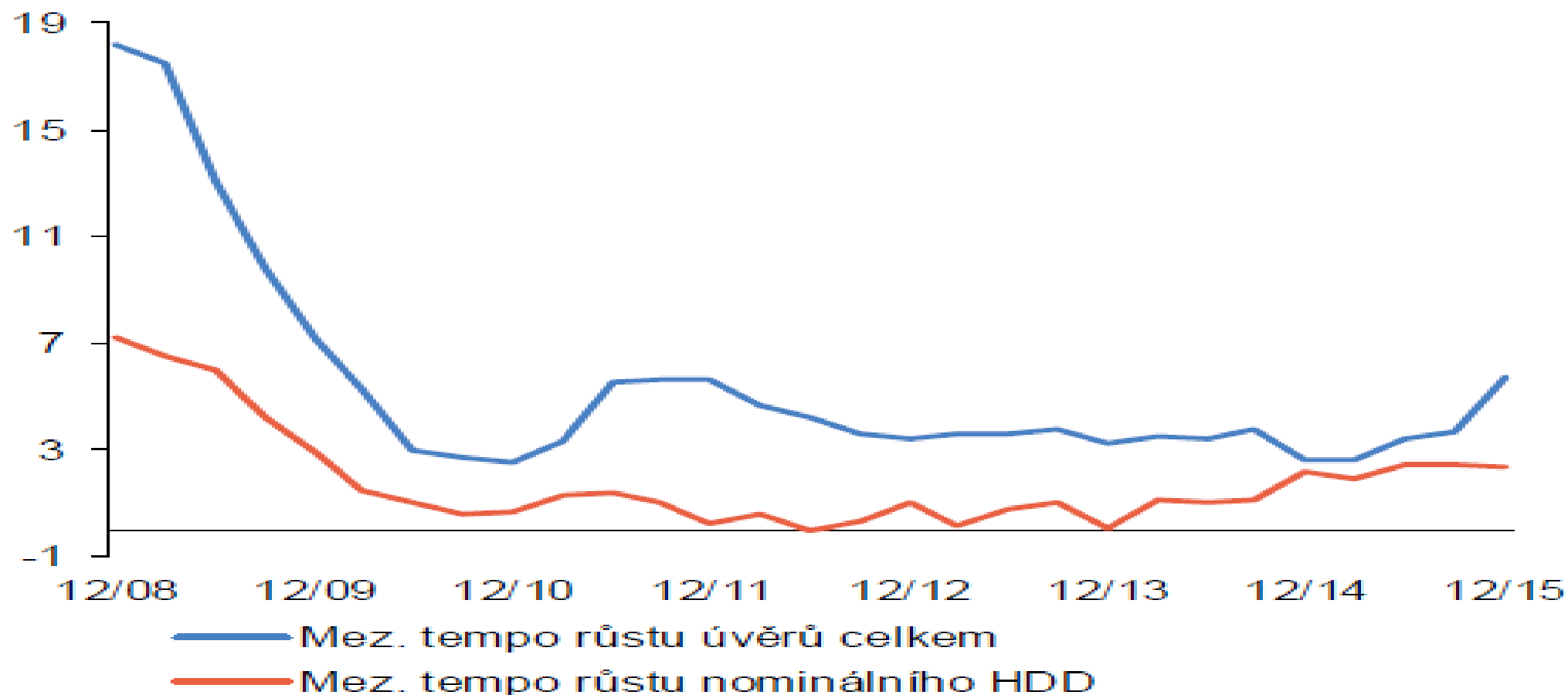
Úrokové sazby z nových korunových úvěrů

(v %)

Pramen: ČNB

Meziroční tempo růstu úvěrů a nominálního hrubého disponibilního důchodu domácností (v %)

Pramen: ČNB

Literatura k dnešnímu tématu:

- Henry Hazlitt, *Ekonomie v jedné lekci*, nakladatelství Alfa, Praha, 2008
- Eva Klvačová a kol., *Fenomén dobývání renty a jeho vliv na české veřejné finance*, nakladatelství Professional Publishing, Praha, 2008